

Úvahy o bimetallismu.

I. Praktická nemožnost provést bimetallismus; jeho theoretická neoprávněnost za daných poměrů. Pravděpodobné klesání ceny peněz.*)

Napsal Jan Koloušek.

Korunová měna rakousko-uherská po skončeném vyrovnání s Uhrami a po vzetí státovek z oběhu nebude čistou měnou zlatou, nýbrž kromě zlatých mincí budou v oběhu i kurantní mince stříbrné (stříbrné zlatníky). Zjev ten i jinde byl dosud skoro všeobecně obvyklý, také v Německu, když zaváděli měnu zlatou, zůstalo v oběhu veliké množství kurantních mincí stříbrných (tolarů), které jen poněmhu se nahrazují mincemi zlatými. Ještě koncem r. 1896 měla říšská banka německá přes 250 mil. M. svého kovového pokladu ve stříbrných mincích. V nejnovější době ovšem Rusko a Japan, které v r. 1896, resp. 1897 přikročily k nápravě měny, nezamýšlejí již nikterak zavádět stříbrný kurant, nýbrž budou mít čistou zlatou měnu, stříbra bude užito pouze k drobným mincím.

Největší oběh kurantních mincí stříbrných mají státy latinské mincovní unie v Evropě**) a Severoamerická Unie. V Severní Americe dosud se rází stříbrné mince kurantní, sice jen na účet státu, ale v míře dosti veliké, kdežto ve Francii vůbec již se ražení stříbrných pětifranků (kurantních) zastavilo. Množství stříbrných kurantních mincí ve Francii dosahuje úžasné cifry od 2800 do 3000 mil. fr. (asi od 1330 do 1430 mil. zl.), co jistě je nepoměrně více, nežli počet všech našich obíhajících peněz (bankovek, státovek, stříbrných a drobných mincí). Sama banka francouzská má ve svém kovovém pokladu stříbrných mincí přes 1200 mil. fr. (přes 570 mil. zl.), tedy mnohem více, nežli činí veškerý poklad rakousko-uherské banky. Podobné poměry panují v Severoamerických Spojených státech, kde skoro 800 mil. dollarů (4000 mil. fr.) je raženo ve stříbrném kurantu.

*) Pojednání toto je organickým pokračováním loňského článku: »Osudy a působení korunové měny rak. uherské«.

**) Státy ty jsou: Francie, Itálie, Švýcarsko a Belgie.

Jak známo, raženy jsou ve Francii stříbrné pětifranky tak, že cena zlata měla by se k ceně stříbra jako $15\frac{1}{2} : 1$.*) Cenu takovou stříbro však již nemělo od r. 1870. Cena stříbra je vůbec nyní velmi kolísavá, ale vůči zlatu má stále tendenci klesati. Tak poměr ceny zlata ke stříbru během loňského roku byl tento: v lednu 1897 asi $31\frac{1}{2} : 1$, v červnu $36\frac{1}{4} : 1$, v srpnu $38 : 1$, dne 1. září $40 : 1$, od které doby cena stříbra sice zase poněmhu stoupá, bylť v říjnu 1897 poměr ten již opět asi $34\frac{3}{4} : 1$, ale nevalné zotavení to je asi jen pomíjivější.***) Od zákonného poměru francouzského neb amerického je to pořád taková vzdálenost, že nelze si ani pomyslit, aby mohlo se stříbro kdy zase do té míry rehabilitovati.

Aby se poznalo, jaké proměny prodělává cena stříbra, stačí pohlednouti jen zpět o sedm let, kdy (v srpnu 1890) byl poměr mezi zlatem a stříbrem asi $17 : 1$. Bylo to způsobeno agitací severoamerických vlastníků stříbrných dolů, kdy se na krátko domníval celý svět bursovní, že bude lze zavést v Americe volné ražení stříbra na účet soukromníků. Ovšem toto zdražení bylo efemerní a nedovedlo se udržeti ani celý měsíc.****) Nicméně poučné je, jak obrovské skoky cena stříbra provedla právě v sedmi letech od poměru $17 : 1$ k poměru $40 : 1$. Kdybychom cenu dne 1. září 1897 udávali jednotkou (= 1), byla cena před sedmi lety přes 2·35. Takových proměn neprodělala za posledních let zdaleka ani cena pšenice, aniž kterékoli zboží denní spotřeby.†)

Z toho je viděti, že se stříbro ze všeho zboží skoro nejméně hodí pro měření hodnot; měna stříbrná prodělává skoky takové, že rovná se to přímo nejpovážlivějším bankrotům. Když věřitel v srpnu 1890 měl právo žádati 2·35 od svého dlužníka, redukovala se pohledávka ta do 1. září 1897 na 1, tedy zrovna jakoby nucen byl se

*) 5fr. váží 25 g stříbra hrubého ($\frac{900}{1000}$), kdežto 5fr. ve zl. činí $\frac{50}{3}$ g zlata hrubého ($\frac{900}{1000}$); v Americe byl tento poměr stanoven $15\cdot988 : 1$ (am. dollar váží 25·8 grainů zlata hrubého, nebo $412\frac{1}{2}$ grainů stříbra téže jakosti).

**) Zvýšení ceny stříbra po 1. září bylo způsobeno jednáním amerických splnomocněnců v Anglii o volné ražení stříbra.

****) Cena stříbra byla r. 1890 v Londýně:

koncem března . $43\frac{7}{8}$ d	koncem července . $50\frac{9}{16}$ d
» dubna . $46\frac{9}{16}$ »	» srpna . $54\frac{1}{2}$ »
» května . $46\frac{9}{16}$ »	» září . . . 50 »
» června . $47\frac{3}{4}$ »	» října . . . $48\frac{1}{2}$ »

Poměr cen zlata ke stříbru byl tedy koncem března $21\frac{1}{2} : 1$, koncem srpna $17\cdot3 : 1$ a koncem října zase $19\cdot5 : 1$.

†) Také když v delších intervalech stopujeme poměr ceny zlata k ceně stříbra, dospějeme ke stejným důsledkům. Byl tento poměr průměrně:

r. 1871 . . . 15·6 : 1	r. 1885 . . . 19·4 : 1
r. 1875 . . . 16·6 : 1	r. 1886 . . . 20·8 : 1
r. 1876 . . . 17·9 : 1	r. 1887 . . . 21·1 : 1
r. 1879 . . . 18·4 : 1	r. 1888—89 . . . 22 : 1
r. 1880—82 . . . 18·2 : 1	r. 1890 . . . 20 : 1
r. 1883—84 . . . 18·6 : 1	atd.

vyrovnati na $42\frac{1}{2}\%$. Ovšem budou tu tvrditi zastanci stříbra, že cena ta udávána je zlatem i že tedy není nepochybné, zdali naopak cena zlata zároveň nestoupá. Naproti tomu dá se nejlépe odpověděti postavením cen některého zboží jiného vůči stříbru.

Byly totiž ceny v srpnu:

	stříbra v Londýně za 1 ounce	pšenice ve Vídni za 100 kg	ječmene ve Vídni za 100 kg
1890 . .	54 $\frac{1}{2}$ „	8.20	7.—
1891 . .	45 $\frac{1}{16}$ „	11.45	8.20
1892 . .	38 $\frac{1}{8}$ „	8.35	8.20
1893 . .	34 $\frac{1}{2}$ „	8.20	8.60
1894 . .	29 „	7.50	8.—
1895 . .	30 $\frac{1}{2}$ „	8.—	8.20
1896 . .	28 „	7.80	8.30

V té příčině poučné jsou zvláště ceny ječmene, které celkem kolísaly nejvýše o 20% a jevily spíše tendenci stoupavou (pokud se vyjme r. 1890, nebyly rozdíly valně značnější nežli 5%). Ostatně ani ceny pšenice nejeví značnějších rozdílů, vyjme-li neúrodný r. 1891, rozhodně nepozorovati aspoň nápadnější klesání (od r. 1896 naopak ceny velmi citelně stoupily). Kdybychom přihlíželi k cenám masa, uhlí, železa a podobného zboží v massách rozprodávaného, poznali bychom při všech větší nebo menší stoupání ceny, z čehož přirozeně a důsledně vyvozovati musíme, že se klesání ceny stříbra naprosto nedá rozumně vysvětlovati pouze zvyšováním ceny zlata.

Také není příčiny předpokládati, že by se zlato v posledních letech zdražovalo, spíše pravý opak zdá se býti pravdou, že totiž cena zlata také klesá, arci nepoměrně méně nežli cena stříbra; neboť se zlato v posledních letech vytěžilo ročně množství zrovna dvojnásobné toho množství, kterého se docílilo ročně v polovici let osmdesátých [před deseti lety].*)

Sečteme-li všechno vytěžené zlato za posledních 7 let (to již inclusive s r. 1897, jehož produkci chceme odhadovati co možná nízko na 360.000 kg, pouze o tolik více, o průměrně v dřívějších letech množství zlata stouplo), dostaneme celkem nad míru velikou sumu proti dřívějším letům asi 1,920.000 kg (stejně množství zlata před tím vytěžilo se teprve za 11 let od r. 1880—90) čili asi 5400 mil. říš. M. Čtyři největší banky cedulové: ruská, francouzská, anglická a německá nemají nyní dohromady více zlata nežli co se ho našlo za posledních sedm let! Tu arci nelze naprosto mluvíti

o nějakém nedostatku zlata. Do nedávna se odhadovalo množství všech kolujících zlatých mincí na světě na 20.000 mil. franků. (Na tolik odhaduje to francouzský ekonomista Leroy-Beaulieu.) Je tedy ono zlato za posledních sedm let dobyté asi 33% čili celá třetina celého oběhu toho. To je tak rapidní přibývání ročně průměrně skoro 5%, že opravdu se může důvodně souditi z toho již na klesání ceny zlata. Jestliže vůči všemu tomu v téže době poklesla cena stříbra proti zlatu s 2:35 na 1, zajisté to dlužno nazvati úplným znehodnocením bílého kovu, které jistě daleko ještě je horší, nežli to vyjadřují ceny udávané ve žlutém kovu.

(Pokračování.)

*) Kdežto od r. 1881—1890 se průměrně zlato těžilo ročně asi 160.000 kg, vytěžilo se v roce 1894 již 271.000 kg, v roce 1895 asi 300.000 kg, v roce 1896 asi 330.000 kg. Loňského roku zdá se, že dostupí výtěžek zlata bezmála 400.000 kg; neboť ve všech těžebních zemích se dobývá letos zlata mnohem více nežli loni a kromě toho nalezena byla nová ložiska velmi vydatná v Aljašce (při řece Yukonu a Klondyku). V jižní Africe samé letos těží dle dosavadních výkazů aspoň o 20% více, nežli v týchž měsících r. 1896.

Úvahy o bimetallismu.

Napsal Jan Koloušek.

(Pokračování.)

Ačkoli stříbro ztratilo takto silně přes polovici své ceny, nepřestalo se na ně nicméně co nejusilovněji dolovati. Nynější roční produkce stříbra je přes 5 mil. *kg* a bude se páčiti hnedle v příštích letech na 6 mil. *kg* a je téměř trojnásobná, nežli byla ještě v letech 1870—1875, kdy cena jeho byla až $2\frac{1}{2}$ krátě vyšší. Z toho již viděti, že stříbro nemohlo se udržeti na té úrovni, na které bylo před r. 1870, ani kdyby se nebyly zavřely mincovny francouzské a východoindické, ačkoli by byla cena jeho jistě aspoň tak užasně nepoklesla. Kdyby však následkem nového ražení také cena stříbra — jak se dá předpokládati — vstoupila, jistě by zároveň vzrostlo nebývalou měrou jeho těžení. Jsou zajiště ložiska stříbra na př. v celé Americe nepřeborná a pokroky technické umožnily těžení nad míru vydatné i za nízkých nynějších cen, ovšem jen v lepších dolech, kdežto méně dobré doly bylo nutno zanechat nebo stříbro v nich pouze jako vedlejší výrobek těžiti.*)

Jakmile by cena stříbra se trochu zlepšila, otevřely by se zase velmi mnohé doly, které již nyní se naprosto nevyplácejí a jen proto zanikly.

Od r. 1871 vydobylo se až do dnešního dne (myslíme tím konec r. 1897) asi 90 mil. *kg* stříbra.**)

Kdyby všecek tento bílý kov se bylrazil podle mincovního zákona francouzského t. j. v poměru známém, že $15\frac{1}{2}$ *kg* stříbra = 1 *kg* zlata, činilo by to 20.000 mil. fr. čili 16.200 mil. M. Nynější roční produkce stříbra by nyní vystačila

*) V jednotlivých amerických dolech činí výrobní náklady na dolování stříbra za 1 unci stand. asi pod 16—18 pence. (Jsou doly, které dobyly stříbra až i za 5 pence 1 unci.) Tedy na stříbro dolovati by se tam vyplácelo, kdyby cena jeho vůči zlatu klesla na poměr 1:52, resp. na poměr až 1:59, od kterého přece ještě nejnižší cena stříbra dosud znamená 1. září m. r. byla velmi daleko vzdálena.

**) Odhady ty vzaty jsou podle Soetbeera a doplněny pro nejnovější léta jednak dle udání mincovního ředitele severoamerického (od r. 1890—93), pro r. 1894 vzato číslo udávané v Kaizlově článku »Zlato a stříbro« v O. N. ze dne 15. dubna 1896, pro léta 1895—1897 předpokládáno pouze průměrné roční těžení $5\frac{1}{3}$ mil. *kg*, kdežto již za r. 1894 bylo vytěženo 5.2 mil. *kg*.

na ražení asi 1200—1300 mil. fr. či 970—1050 mil. M. Kdybychom k tomu připočetli ještě zlato dobyté od r. 1871, jehož množství (dle údajů Soetbeerových, s doplněním nahoře uvedeným pro nejnovější léta) činilo by skoro $4\frac{1}{2}$ mil. kg čili přes 12.500 mil. M., znamenalo by to přírůstek drahých kovů od r. 1871—1897 skoro 29.000 mil. M. čili přes 35.000 mil. fr. Nynější roční produkce zlata v nejbližší době stačila by pak na ražení skoro 1300 mil. fr. a se stříbrem tedy dohromady ročně se dobývá na 2500 mil. fr. či přes 2000 mil. M. Podle O. Hauptových odhadů bylo 1893 na celém světě mincí zlatých $15\frac{1}{3}$ miliard M., kdežto mincí stříbrných kolovalo prý touž dobou skoro 15 miliard M. Činil by tedy nyní roční přírůstek obou kovů (zlata a stříbra) skoro 7% celé zásoby všech na světě obíhajících mincí. Zdáli by takovým obrovským vzrůstem peněžních prostředků nenastalo přenáranné zlacnění, ba přímo znehodnocení všech kovových peněz, o tom by především měli uvažovati horlivci bimetalismu světového. Namítnou sice proti tomu, že přece se všechno zlato a stříbro nemůže razit v mince, že veliká část těchto kovů najde upotřebení ve zlatnickém, luxusním a jiném průmyslu, ale námitka ta celkem nemá takové váhy, jak by se mohlo zdáti, jelikož konečně také ta zásoba drahých kovů, která je obsažena ve skvostech, vždy občas aspoň z části zase nachází cestu do mincoven a kromě toho nikdy není beze vlivu na cenu mincí kolujících; hojnost zlata a stříbra třeba neraženého nepřestává nikterak působiti na zlacnění ražených kovových mincí.

K tomu sluší míti na zřeteli, že od r. 1871 nebylo kromě války rusko-turecké nijakého velikého porušení světového míru, že jsme uprostřed periody bez tísnivých obav z veliké války, že všude trvale se upevnil obchodní úvěr a že s ním všechny možné náhražky kovových mincí po celém světě zdomácnily, jako na př. cheky, směnky, sčítovací sdružení, girové obchody bank atd. Vedle mincí kurantních vzrostl nad míru oběh peněz drobných z nevzácných kovů všech kategorií (niklových, bronzových a měděných) a koluje velmi mnoho papírových peněz kovem úplně nekrytých (bankovek neuhrazených, státovek a pokladničních poukázek splatných při předložení); vůbec usnadňují se směny bez hotových peněz proti dřívějším dobám nad obyčej hojně. Velká Británie s Írskem se svým obchodem rozvětveným po celém světě obejde se s tak nepatrnými hotovostmi, že vyrovnávání bez ražených mincí je tam obecným pravidlem, kdežto hotové placení mincemi je skoro řídkou výjimkou.*)

*) Kovem nekrytých papírových peněz vydaných od cedulových bank šesti hlavních zemí (banky anglické, francouzské, ruské, rakousko-uherské a ve Spojených Státech Severoamerických) kolovalo v r. 1887 4000 mil. M. (Údání podle »Dr. Juraschek: Übersichten

Za těch poměrů roční přírůstek zlata, který brzy obnáseti bude bezmála již 6—8% toho množství, jež je obsaženo v ražených zlatých mincích, jakož i stále ražení stříbra jak v mince kurantní (v Unii Severoamerické, v Mexiku, v některých republikách jihoamerických, ve východní Asii a v Africe), tak v mince drobné (ve všech státech i s měnou zlatou) musí míti nezbytné důsledky na cenu peněz.*) Dnes jistě jsou bezdůvodnými stížnostmi na zdražování peněz, které se snad mohly zdáti správnými v letech osmdesátých, kdy nastávala okamžitá ochablost v těžení zlata, o níž se tehdy mnozí učení geologové vyslovovali, že prý bude trvalou a ještě citelnější. Zvláště prof. Suess strašil ponenáhlym zanikáním zdrojů zlata a tvrzením, »že brzy světu bude zlatá příkrývka příliš malá«. Zatím strachy ty v zápětí se ukázaly naprosto lichými a nyní naopak nám aspoň na nejbližší léta hrozí přímo záplava žlutého kovu. Co bude někdy po našich generacích, o to bylo by pošetilé dnes se hádati, jako nám zajisté nepřísluší určovati snad měnu pro naše bůh ví jak vzdálené potomky.

K tomuto příválu zlata si přimysleme nyní ono obrovské množství stříbra neraženého, kterého se tolik po věky již nahromadilo.**)

der Weltwirtschaft« pouze čítán 1 pap. rubl = 2.16 M. místo = 3.24 M.) V r. 1893 kolovalo nekrytých bankovek od oněch uvedených bank 4230 mil. M. Podle těchto údajů a dle odhadů o papírových nekrytých penězích v ostatních státech byl by stav všech kolujících peněz koncem r. 1893 tento:

Zlatých mincí	15.2 miliard M.
Stříbrných mincí všeho druhu (i drobných)	14.9 » »
Papírových peněz nekrytých kovem	6.5 » »

Dohromady 36.6 miliard M.
(Jiní statistikové, hlavně ředitel mincovního úřadu v Unii, udávají větší množství.) — Na celé toto množství bez zvětšování papírového oběhu by činilo ročně těžené zlato a stříbro počáteční přírůstek skoro $5\frac{1}{2}$ % při předpokládané sazbě $15\frac{1}{2}$ kg stříbra = 1 kg zlata.

O vývoji londýnského clearingu podávají nám názor tyto číslice. Činily roční obraty při sčítování:

r. 1885 . 5511 mil. lib. st.	r. 1890 . 7801 mil. lib. st.
r. 1886 . 5901 » » »	r. 1891 . 6848 » » »
r. 1887 . 6077 » » »	r. 1892 . 6482 » » »
r. 1888 . 6916 » » »	r. 1893 . 6478 » » »
r. 1889 . 7618 » » »	

Obraty clearing v Novém Yorku činily:

mil. dol.	
1885 . 25.251, z čeho vyrovnáno hotově pouze $5\frac{1}{2}$ %	
1887 . 34.797 » » » » $4\frac{1}{2}$ %	
1890 . 36.661 » » » » $4\frac{7}{8}$ %	
1893 . 34.421 » » » » $4\frac{9}{10}$ %	

*) Podle zpráv mincovního ředitele amerického bylo na celém světě r. 1885 asi za 13.5 miliard M. mincí zlatých a téměř 14 miliard mincí stříbrných, kdežto v r. 1892 páčil též ředitel již mince zlaté na 16 miliard a mince stříbrné na $17\frac{1}{4}$ miliard M. Přibýlo tedy za 7 let mincí zlatých přes 18% a stříbrných asi 23%.

**) Od r. 1493 bylo vytěženo až po naše doby přes 260 mil. kg stříbra, z něhož raženo pouze 90 mil. kg. Arci mnoho bylo stříbra také úplně spotřebováno otiřáním a zánikem v průmyslové výrobě.

na př. se zavedl po celém světě ražební zákon, že $15\frac{1}{2}$ kg stříbra = 1 kg zlata.*)

Patrně by každý, kdo by stříbro za takových okolností na trhu koupil, vydělal ražením asi 122%, kdyby je pouze donesl do mincoven; není tedy pochybnosti, že by tuze málo kilogramů stříbra zůstalo za těchto poměrů stříbrem neraženým. Jak by takovým hromadným ražením okamžitě vzrostl oběh ražených peněz vůbec,**) nepotřebí již dokládati, aniž bylo by lze pochybovati, že by peníze náhlým otřesem klesly velmi záhy v ceně až na niveau ceny stříbra. Takováto revoluce byla by totožná se všeobecným bankrotem. Ovšem by se ceně stříbra na okamžik sice něco pomohlo, ale v zápětí by to mělo nepoměrně usilovnější dolování na stříbro a v málu letech by stříbro bylo opět tak znehodnoceno, jako již nyní je, ne-li hůře. S ním zároveň ovšem i zlato by pokleslo v ceně, neboť by za universálního bimetalismu nemohlo najíti nikde na světě lepšího umístění nežli podle sazby $15\frac{1}{2}$ kg stříbra = 1 kg zlata, leda by naprosto vymizelo z peněžního oběhu a užívalo se ho pouze jen ke skvostům, což je arci úplně nepravděpodobné.

Nemůže býti naším úkolem vyličovati všechny důsledky takového náhlého znehodnocení peněz. Jenom něčeho vzpomeneme. Kdo je odkázán na mzdu nebo vůbec na pevně umluvený plat, najednou by měl asi poloviční důchod (totiž důchod, za který by mohl koupiti jen asi polovici zboží nežli před znehodnocením); všechny daně by ovšem tížily jako poloviční břemeno, každý dluh by se redukoval na poloviční hodnotu. Je jasné viděti, že by se tím pomohlo především zadluženým vlastníkům (půdy, domů a jiných výnosných objektů), kteří ze svého výtežku musí platiti vysoké mzdy a naříkají na tíživá břemena dluhů a veřejných dávek. Odtud si vysvětlíme, proč jsou ve všech zemích jak rolníci, tak i velkostatkáři pro bimetalismus; severoameričtí farmáři byli by loni bezmála Bryanovi, zápasníku to pro volné ražení stříbra, dopomohli k presidentskému stolci. Rozumí se, že i jiným dlužníkům by se bimetalismem nad míru pomohlo, provedla by se tak zcela lehounkým způsobem »seisachtheia« jako za dob Solonových, dluhy a úroky z nich by se splácely znehodnoceným kovem.

Než agrárníci by se mohli přece ve svých ostatních výpočtech o bimetalismu velmi snadno zklamat. Jestliže by na okamžik podle starého

zvyku platili svým dělníkům znehodnocenou mzdu, patrně zase by dělníci nemohli se tím spokojiti a buď by si nějakým způsobem vymohli zvýšení platů nebo, pokud by se jim to nepodařilo, prchali by od zemědělství tam, kde by se jim zcela jistě povolití musilo, k průmyslové výrobě, a tím nouze o pracovní síly, nyní již veliká, by se ještě stupňovala; jestliže by stát se svými daněmi znehodnocenými nemohl zastati svých úkolů, patrně by hned přikročil ke zvyšování daní.

Zůstal by tedy agrárikům očividně jen prospěch z méně tísnivých dluhů, ale prospěch ten vlastně byl by násilnou křivdou páchanou na věřitelích, kteří pravidelně mají větší moc, nežli dlužníci, a nebude tedy divu, když se takovému převratu vši mocí oprou. Ostatně kdyby věřitelé podlehl, měli by z toho prospěch jen lidé již té doby zadlužení, ti však, kteří by úvěru znovu potřebovali a hledali, musili by postrašeným věřitelům bezpochyby povolovati značné premie na výpůjčky, kterými by se věřitelé pojišťovali proti budoucím ztrátám podobného druhu. Všechny úvěrní podmínky by se tak musily neobyčejně zhoršiti.

O ostatních revolucích, které by veškerou výrobou i všemi dosavadními poměry zmítaly, nechceme se tu zmiňovati, je to s dostatek čtenářům známo z historií kteréhokoli státního bankrotu, provázeného současně devalvací (znehodnocením) peněz. Co by na př. za takového stavu znamenaly pense, invalidní a úrazové důchody, podíly sirotků a vdov? Kdo by chtěl lehkomyšlně všechny tyto křivdy omlouvati problematickým prospěchem kteréhokoli, sebe důležitějšího stavu ve státě? Patrně agrárníci nedomyslili se ještě všech důsledků svých podobných snažení!

Není divu, že stísnění rolníci a dlužníci vůbec připadli na myšlenku sraziti peníze s nynějšího niveau ceny na úroveň mnohem nižší, ale naivní je zajisté žádati věřitele samy, aby nejen přizvali k podobné revoluci, nýbrž aby k tomu podali přímo pomocné ruky. Nicméně naivnost ta se tropí stále a houževnatě, podobné žádosti několikrát odmítnuté se opět předkládají věřitelům. Angličané jsou nyní patrně věřiteli téměř celého světa a z té příčiny přirozeně se musí a budou brániti silnějšímu poklesnutí měny. Než ta okolnost nevádí nikterak chytrým přece jinak bimetalistům americkým, aby nežádali od této Anglie zavedení volného ražení stříbra, neomezeně prozatím sice jen ve Východní Indii a ostatních asijských osadách a v Egyptě, do omezené míry v samém Spojeném království. Odpověď anglické vlády byla ovšem odmítavá, ale přece velmi zdvořilá, čeho bychom nečekali pravidelně od věřitele, kterému by se insinuovalo, aby ze své pohledávky asi 50% dobrovolně a bez příčiny odepsal. K tomu si považme situaci tak, že jsou v Americe nejbohatší vlastníci stříbr-

*) Podle této sazby byl by 1 kg stříbra = $222\frac{7}{10}$ fr. = 105.81 zl. r. m. = 200 M. = 42.88 amer. doll. = 8.812 lib. sterl. = 132.18 východoind. rupií atd. Nyní (koncem října 1897) však je fakticky na trhu cena 1 kg stříbra = asi 100 fr. = 81 M. = 47.60 zl. r. m. = 19.30 amer. doll. = 3.967 lib. sterl. = 59.50 východoind. rupií.

**) Dá se čítati, že by najednou nejméně asi 25.000 mil. fr. peněz přibýlo, tedy asi 70% všeho nynějšího peněžního oběhu, nepočítaje v to ještě novou produkci.

ných dolů, kterým by volné ražení stříbra na-
jednou vyneslo nezměrné bohatství, a že v Anglii
mají své sídlo veškeré akciové podniky dolující
na zlato v jižní Africe, v Australii a jinde, které
by pak nejspíše nuceny byly doly své pro ne-
výnosnost opustiti! Kdo by tu chtěl ještě naivně
věřiti v brzké uskutečnění světového bimetalismu
pod patronací Anglie?*)

Zavést tedy universální bimetalismus na
podkladě vztahu $15\frac{1}{2}$ kg stříbra = 1 kg zlata
naprosto nejde. Ale ani kdyby se vzal jiný vztah
přiměřenější nynějším cenám stříbra, neukázala
by se tak snadno ještě možnost provedení. Dejme
tomu, že bychom volili poměr tento: 30 kg
stříbra = 1 kg zlata; tím by se nynější zásoba
stříbrných peněz redukovala okamžitě z 16 mi-
liard M. na něco přes 9 miliard.***) K doplnění
nynější zásoby musilo by se hned raziti asi
75 mil. kg stříbra, tak že by sice na nějakou

*) Wolcottova missie od Spojených Států podnik-
nutá v Londýně na vrácení mincoven indických k vol-
nému ražení stříbra i na silné ústupky stříbra při ražení
v Anglii a v kovovém pokladu skončila v říjnu m. r.
úplným nezdarem. Nicméně Angličané odpověděli aspoň
formou pouze vyhýbavou, nikoli příkře odmítavou, jak
by se bylo čekati dalo.

**) Poměry ceny stříbra k ceně zlata nejsou všude
stejně stanoveny jako ve Francii; v Americe je stano-
veno, že 15.938 kg stříbra = 1 kg zlata, v naší monarchii,
že $18\frac{2}{3}$ kg stříbra = 1 kg zlata, v Indii, že 21.9 kg
stříbra = 1 kg zlata.

dobu bylo odpomoženo nadbytku stříbra, ale
další těžení zlata i stříbra by mělo za následek
zase rychlé rozmnožování zásoby kovových mincí
jako dříve měrou sice o něco povolnější (6 mil. kg
stříbra by při této relaci mělo pouze cenu 558
mil. M., kdežto při francouzské relaci rovná se
1080 mil. M.), ale přece takovou, že by hod-
nota kovových peněz musila značně klesati.

Hlavní obtíž zavedení nové takovéto relace
(na př. 30 kg stříbra = 1 kg zlata) byla by však
ta, že by tím těžce byly postiženy státy, které
mají mnoho stříbrného kurantu. Tak na př.
Francie při své zásobě stříbrných kurantních
mincí asi 3000 mil. fr. pozbyla by takovou pře-
měnou relace 1450 mil. fr., kdežto Amerika Se-
verní při zásobě stříbrného kurantu 4000 mil. fr.
tratila by asi 1870 mil. fr.; ztráty Indie páčily
by se asi na 1000 mil. fr. K takovému oželení
neodhodlaly by se rozhodně sebe bohatší státy
a proto nebude lze prakticky ani podobný návrh
učiniti.

Je tedy bimetalismus světový v té či oné
podobě nyní naprosto nemožný s praktického
stanoviska, nelze jej však na základě uvedených
fakt ani z theoretických důvodů naprosto do-
poručovati, aspoň ne pro dobu přítomnou, ani
pro nejbližší budoucnost. Pro vzdálenou pak bu-
doucnost nejsme nikterak oprávněni ani způso-
bilí se starati.

(Pokračování.)

Úvahy o bimetallismu.

Napsal Jan Koloušek.

(Pokračování.)

II. O stříbrném kurantu (neplné hodnoty).

Čistá měna stříbrná — mimo Mexiko — není vůbec nikde,*) ale viděli jsme, že přece stříbrné peníze obíhají ve všech státech. Ba když přihlížíme ke kovovému oběhu na celém světě, mají dosud stříbrné mince co do nominální ceny, nikoli ovšem co do tržní ceny, převahu. Zlata raženého a v peněžních službách obíhalo v r. 1893 (dle odhadů mincovního ředitele amerického) asi $5\frac{3}{4}$ mil. *kg*, kdežto stříbra asi 90 až 100 mil. *kg*. Podle nynější tržní ceny páčí se

*) Mezi zeměmi s měnou stříbrnou dosud bývají uváděny také Východní Indie a Čína, ale zcela neprávem. Ve Východní Indii od června 1893 bylo zastaveno ražení stříbrných rupií a od té doby je cena rupie zcela neodvislá od ceny stříbra, tak že současně na př. v srpnu 1897 cena stříbra rapidně klesala, kdežto cena rupie touž dobou ne nepatrně stoupla. Stříbro bylo v Londýně v červenci r. 1897 1 unce stand. = $27\frac{3}{4}$ *d* (= *pence*), kdežto 1. září 1 unce = $23\frac{1}{2}$ *d*, rupie naopak touž dobou stoupla v ceně z $15\frac{1}{2}$ *d* až na $16\frac{1}{8}$ *d*. Cena stříbra v rupii obsaženého byla v červenci $10\frac{1}{3}$ *d*, kdežto 1. září byla sotva $8\frac{3}{4}$ *d*. Je viděti, jak rupie naprosto se vymanila od proměn ceny stříbra i jak se udržuje na zákonitém poměru 16 *d* = 1 rupii. — V Číně nebyla nikdy čistá stříbrná měna, neboť stříbrné mince se tam nerazí, pouze se kupuje zboží za určitou váhu neraženého stříbra, kromě toho je měna papírová.

toto množství stříbra sice pouze na hodnotu $2\frac{1}{2}$ až $2\frac{3}{4}$ mil. *kg* zlata, ale podle jmenovité (zákonité) ceny dosahuje hodnoty 6 mil. *kg* zlata.

Toto kolující stříbro jsou po většině mince kurantní, t. j. musí býti přijímány při placení v neomezeném množství, a jen značně menším dílem mince drobné. Kurantní mince stříbrné jsou hlavně ve třech obvodech: v latinské mincovní unii, v Severoamerických Spojených Státech a v Indii Východní. Kromě toho má stříbrný kurant naše monarchie, Německo a Hollandsko v dosti omezené výši. Třetí oblast stříbrných mincí je Mexiko se stříbrnou měnou a země, v kterých se platí stříbrnými mincemi, nemajícími ceny zákonem ustanovené, jako v čínských přístavech, v Zadní Indii, na východoafrickém pobřeží (v Habeši, v italské Erythraei, v Zanzibaru atd.) a v přední Asii.

V první řadě nyní jsou Spoj. Státy Severoam., kde je v oběhu nyní téměř již na 800 mil. dolarů stříbrných čili podle tamního mincovního čísla asi $19\frac{1}{2}$ mil. *kg* ryzího stříbra. Ve státech mincovní unie latinské koluje stříb. kurant. mincí (pětifranků) asi na 3500 mil. fr. (asi 16 mil. *kg* ryzího stříbra). Konečně Indie má v oběhu přes 3000 mil. rupií stříbrných čili něco přes 31 mil. *kg* ryzího stříbra. Podle toho ony tři hlavní říše mají raženého stříbrného kurantu skoro 67 mil. *kg* čili aspoň $\frac{2}{3}$ veškerého v mincích obíhajícího stříbra. Jmenovitá cena toho množství páčí se silně přes $12\frac{1}{2}$ miliardy franků, kdežto tržní cena jeho nyní neobnáší leč asi 6700 mil. fr.

Kdyby Severní Spojené Státy chtěly svůj stříbrný kurant vzít z oběhu, stálo by je to skoro 425 milionů dolarů (asi 2210 mil. fr.); státy mincovní unie latinské pozbyly by tím 1900 mil. fr., Východní Indie ztratila by opuštěním stříbrného kurantu asi 1150 mil. rupií čili asi 1920 mil. fr.*) Ale tato ztráta byla by zajisté ještě nepoměrně větší, nežli jak ji tu čítáme podle dnešní ceny stříbra. Jakmile by totiž stříbra ubývalo z oběhu mincovního, musilo by se nahrazovati zlatem, a tím by jednak zlato se zdražovalo, jednak by stříbro uvolněné tím více se znehodnocovalo. Je známo, jaké účinky na cenu stříbra měl v Německu přechod od stříbrné měny ke měně zlaté v letech 1871—1875, ačkoli se tehdy Německo svého kurantu stříbrného úplně nezhodnotilo, nýbrž valnou část ho ponechalo v oběhu. (Z 15 0 mil. M. ve stříbře r. 1870 kolujících zůstalo do r. 1893 424 mil. M. ve stříbrném kurantu, kdežto 462 mil. M. bylo raženo na drobné mince stříbrné.)

Částečně ovšem by se ztráta na stříbrném kurantu dala nahraditi přeměnou mincí kurantních na mince drobné, jako se to stalo dříve v Němcích a v nejnovější době do jisté míry

i u nás ražením stříbrných korun z bývalých zlatých konvenční měny, ze spolkových tolarů, z dvouzlatníků a čtvrtzlatníků. Než tolik drobných mincí, co mají vůbec v Severní Americe, ve Francii a ve Východní Indii kurantu stříbrného, ani z daleka raziti nelze, jelikož tam ještě beztoho kromě kurantu byly raženy stříbrné mince drobné*) nebo vůbec mince s omezenou co do množství mocí platební.

Ztráty na stříbrném kurantu pravděpodobně porostou, jelikož klesání ceny stříbra následkem přílišného těžení není jednak ještě u konce, jednak bude stříbro stále z oběhu peněžního vytlačováno. Nejlepším dokladem pro to jsou státy, jako Rusko, Japan a Východní Indie. Také u nás není ponechání stříbrného kurantu naprosto definitivní, i budeme se ho poněmáhle hleděti také my zbýti. Kdyby latinská mincovní unie v letech 1875—1885, kdy zastavilo se tam volné ražení stříbra, byla prodávala poněmáhle na trhu své stříbrné pětifranky, byla by tehdy ztratila na nich něco přes 500 mil. fr., a to i kdybychom předpokládali tou dobou co možná nejmeně příznivé ceny. Nynější ztráta by již nyní při běžné ceně stříbra obnášela 1900 mil. fr., ale běžné nynější ceny by se již při prodeji nedocílilo, jelikož tak silná nabídka stříbra od Francie (16 mil. *kg*) by musila cenu jeho stlačit přímo pod jeho výrobní náklady, které jsou velmi nízké, jak v předešlém bylo uvedeno.

Nejhůře na tom jsou Severní Spojené Státy americké, kde stříbrný kurant ještě roste na způsob hrozivé laviny. R. 1873 měla Severní Amerika pouze 6 mil. stříb. doll., r. 1880 již $148\frac{1}{2}$ mil., r. 1885 $283\frac{1}{2}$ mil., r. 1890 457 mil., r. 1891 $561\frac{1}{2}$ mil. (hrozné zvýšení následkem zuřivých agitací stříbrných milionářů); v polovici 1893 obíhalo již 616 mil. stříbrných dolarů, až konečně r. 1897 dostoupilo se téměř 800 mil. Zlatých mincí současně poslední dobou značně ubylo. Při této politice, nezastaví-li Amerika ražení stříbrných dolarů, není daleka doba, kdy veškeré zlato poněmáhle se odtamtud vystěhuje, a ze stříbrného kurantu mohla by se vyvinouti stříbrná měna, arci nanejvýše znehodnocená proti nynější zákonité měně, kde se považuje 15·988 *kg* stříbra = 1 *kg* zlata.**)

*) Ve Francii mají na 300 mil. fr. drobných mincí stříbrných. Oběh drobných mincí stříbrných v Německu v r. 1893 byl 462 mil. M. = 570 mil. fr. Povážíme-li, že vůbec oběh peněz ve Francii jest skoro dvojnásobný nežli v Němcích, mohlo by se předpokládati, že by se dal oběh drobných mincí stříbrných po odstranění stříb. kurantu zvýšiti nejvýše asi o 800 mil. fr., což vůči veškerému oběhu stříbra jest dosti nepatrné.

**) Ku podivu jest, že Amerika začala zrovna tuto svou zvrácenou mincovní politiku v té době, kdy ostatní státy chybu nahlédly a učinily již opatření, aby se stříbrný kurant nerozmnožoval. Touž dobou, kdy se pro stříbro zavřely mincovny francouzské, počalo se silně raziti stříbro v Americe a současně zase, když v naší monarchii a v Indii jsme se zařídili na přechod ke zlaté měně a stříbro, tedy se v kurantní mince přestalo

*) Poměrně nejmenší byla by ztráta Východní Indie, neboť tam stanovena relace tržní ceně stříbra mnohem bližší, totiž, že 21·9 *kg* stříbra = 1 *kg* zlata.

Je jasno, že ony vzpomenuté tři říše nemohou prozatím na dohlednou dobu od stříbrného kurantu upustiti, nebudou kromě toho také nikterak ochotny změnití posavadní tam platnou zákonnou relaci. Každá taková změna byla by spojena s velmi citelnými ztrátami, za které žádná vláda by nechtěla vzít zodpovědnost. Náhlé vzetí stříbrného kurantu z tamního oběhu peněžního vůbec by vyvolalo všeobecnou hospodářskou krizi snad po celém světě, neboť by veškeré ceny byly tím v základech podemlety. Zde se jeví kletba starých chyb bimetalistických a houževnatého lpění na nemožném principu, jakoby se cena dvojího úplně různým podmínkám těžebním podrobeného zboží dala nějakým zákonem státním reglementovati. Naprosto bezhlavým je pak jednání Severoamerického soustátí, kde mají za to, že spása nesmí se hledati v opravě učiněné chyby, nýbrž kde sesíleným a ustavičným chybováním se míní vzdorovati neodvratným událostem takovým, jako je přirozené znehodnocování stříbra. Amerika tuto svou umíněnost ovšem asi zle odpyká, neobráť-li ještě v čas (a čas k tomu pořáde je, na př. tím pouze, kdyby se jen zastavilo ražení stříbrných dollarů), ale tato trestuhodná umíněnost může ovšem postihnouti také jiné státy, zejména ty, které jsou s Amerikou v čilém styku obchodním.

Jinak je tomu v ostatních státech, v kterých ještě dosud byl jen jako na přechodnou dobu zachován stříbrný kurant. Tam situace není již naprosto kritická, protože je v nich stříbrného kurantu celkem málo v oběhu. V té příčině je poměrně nejhůře na tom ještě Holandsko, které prý roku 1892 mělo na 230 mil. holl. zlatých, asi $2\frac{1}{5}$ mil. *kg* ryzího stříbra, stříbrného kurantu proti kolujícímu 80 mil. *zl.* ve zlatě. V Němcích koluje něco přes 400 mil. *M.* (zlatých mincí kolovalo tam r. 1892 2500 mil. *M.*; stříbro v kurantních mincích váží tam přes 2 mil. *kg*), u nás něco přes 200 mil. *zl.* ve stříbrném kurantu (čili přes 2 mil. *kg* stříbra, z toho má banka rakousko-uherská ve svém pokladu 124 mil. *zl.*). Kdybychom my chtěli svůj stříbrný kurant vzít z oběhu, způsobilo by nám to újmu něco přes 95 mil. *zl.* r. m., co zajisté není sumou přílišnou; ostatně by velmi mnoho zlatníků mohlo

raziti, zdvojnásobili v Americe ražení stříbra. Ceně stříbra se tím naprosto nepomohlo, naopak nastalo klesání tím rapidnější (způsobilo tu okamžité vystoupení ceny záhubnou nadprodukcí stříbra), za to z Ameriky zlato šmahem prchá přese všechny opěťované výpůjčky ve zlatě, které na udržení zlata uzavřel stát. R. 1888 bylo ve Spojených Státech 705 mil. dollarů zlatých, r. 1893 již jen 598 mil., nyní jich tam je něco přes 500 mil. *doll.* A přece mincovny americké razily od 1888—1893 celkem nově 170 mil. dollarů zlatých, kdežto za touž dobu o 108 mil. dollarů zlatých se vůbec v Severní Americe oběh umenšil. Oběh dollarů stříbrných se ovšem za ten čas zvětšil skoro o 230 mil.; celkový vzrůst peněz o 120 mil., t. j. o 10—11%, je o něco menší, nežli byl přírůstek obyvatelstva za ono šestiletí.

zůstati dále v oběhu jako mince drobná, po případě značná část by se jich mohla přeměnit v koruny. Tím by ztráta na našich stříbrných mincích se redukovala na míru co možná nejmenší.

Pokud stříbrný kurant nepostačuje k úplnému nasycení peněžního oběhu, nepůsobí kolování jeho za normálních pokojných dob žádných nesnází ani rozpaků. V Severní Americe, kde si se stříbrným kurantem nejpovážlivěji zahrávali, nicméně cena dollarů amerických posud nijakou újmu tím neutrpěla. Kurs amerických peněz je stále na úrovni hodnoty dollaru zlatého.*) Ovšem jeví se působení dollarů stříbrných vzpomenutým již zjevem, že vytlačovány bývají dollarů zlaté za hranice, ale Amerika dosud dovedla si při tom uhájiti slušnou zásobu zlata přes 500 mil. dollarů, která by jí také při dnešní politice mincovní vůči stále rostoucímu počtu obyvatelstva a vůči jeho živějším stykům obchodním na několik let ještě asi postačila.

Latinská mincovní unie vedle stříbrného kurantu udržela zásobu (r. 1892) asi 5200 mil. *fr.* ve zlatě (z toho Francie sama asi 4300 mil. *fr.*), tedy měli tam mnohem více zlatých mincí nežli stříbrných. Kurs franků ve stříbrném kurantu je úplně paritní hodnotě zlata ve franku obsaženého, ačkoli stříbro v raženém pětifranku obsažené nemá vyšší ceny tržní nežli asi 2·22 *fr.*, t. j. asi 44%. Totéž platí o stříbrném zlatníku našem, v němž cena stříbra obsaženého je asi 53 krejcarů, i o stříbrné rupii, jejíž stříbro má nyní cenu sotva $10\frac{1}{4}$ *d.*, kdežto rupie sama udržuje se na trhu v zákonité ceně 16 *d.* Německý kurantní tolar stříbrný je brán všude dle zákona za tři říšské marky, ačkoli jeho stříbro má ceny nejvýše 1·35 *M.* (45% nominální ceny), a holl. zlatník stříbrný má stříbra pouze za 0·45 holl. *zl.*

S kurantními stříbrnými mincemi totiž má se to zrovna tak, jako s papírovými, jimž přiknuta zákonem určitá platnost. Pokud těchto papírových peněz koluje omezené množství, aby samy o sobě nepostačovaly naprosto pro celý peněžní oběh, potud cena jejich je na rovní s ostatními plnohodnotnými penězi (kovovými mincemi zlatými tam, kde zlato je zákonitou měnou). Toho bylo lze docíliti i za válečných časů, jako to velmi dobře povědomo z historie války německo-francouzské r. 1870—1871: papírové peníze francouzské s nuceným oběhem udržely se po celou dobu války téměř na kursu paritním.

Ale podobnost stříbrného kurantu s papírovými penězi je skoro úplná také v té příčině, že při kolujícímu kurantu stříbrném nelze již tak snadno pomýšleti na zavedení papírových peněz

*) 1 lib. sterl. = $4\cdot86\frac{2}{3}$ *doll.*, kdežto přece za 1 lib. sterl. lze koupiti stříbra tolik, co je ho obsaženo asi v $10\frac{1}{2}$ *doll.* stříbr.

s nuceným oběhem. Papírových peněz smělo by se bez nebezpečí vydati již jen o celé to množství méně, co obnáší stříbrný kurant. Kdyby na př. určitý stát směl si dovoliti bez patrného otřesení své zlaté měny emisi 5000 mil. fr. papírových peněz s nuceným oběhem a kdyby stát ten měl už v oběhu na 3000 mil. fr. stříbrného kurantu, mohl by bez závady vydati pouze již jen 2000 mil. fr. papírových peněz bez náležitého ukrytí kovem. Kdyby vydal peněz těch nad tu sumu, nemohla by se cena jich udržeti již na niveau ceny mincí zlatých, nýbrž by postupně klesala na úroveň ceny stříbra obsaženého v kurantu stříbrném.

Nesnáze plynoucí ze stříbrného kurantu mohou se však jevit i také jiným směrem, totiž zhotovováním kurantních mincí stříbrných od soukromníků a uváděním jich v oběh. Bylo by to sice patrným paděláním peněz, které také ve všech státech by se zajisté stíhalo přísnými tresty, ale pokud by se dalo s náležitou opatrností, nedalo by se ani vůbec poznati. Kromě toho bylo by nad míru výnosné a poměrně dosti snadné. Pro technicky zručného člověka nečinilo by precísní zhotovení formy ražebné velikých obtíží a kdyby si upravil nebo koupil opatřil slitinu stříbra úplně takovou, jak to mincovní zákon stanoví, mohl by raziti úplně kurantní mince stříbrné. Pokud by mince ty technicky byly bezvadně zhotoveny a pokud by měly zákonitou jakost kovu, nepoznala by ani mincovna sama, že jsou padělány. Není totiž zvykem mince ražené číslovati a tedy nepřišlo by se ani na to, že snad je některé mince zhotoven duplikát anebo s číslem, které snad ani nebylo raženo. Vůbec lze kovové mince nepoměrně snáze raziti nežli napodobiti přesně papírové peníze. Technika výroby u papírových peněz tak znamenitě pokročila, že padělati nepoznatelně bankovku nebo státovku je téměř nemožností. Takových nepřekonatelných překážek při ražení mincí není.

Jak výnosným bylo by raziti stříbrný kurant, bylo již v předešlém uvedeno. Ze stříbra v ceně 1350 M. dá se raziti 1000 tolarů = 3000 M., k výrobě 1000 pětifranků stačí stříbra za 2200 fr., k výrobě 10.000 zlatníků rakouských je potřebí stříbra sotva za 5300 zl. r. m. atd. S udáváním takto bezvadně zhotovených stříbrných mincí také nebudou žádné obtíže; neboť při placení je povinen každý stříbrného kurantu vzíti v míře neomezené. Jinak je to s mincemi drobnými; ty by se sice vyplatilo ještě lépe pravidelně padělati, ale každý by se stal nápadným, kdyby jich chtěl veliké sumy (a jen při značnějších sumách by se výroba taková vyplatila) udati, jelikož drobných mincí povinen je každý soukromník přijímati pouze do určitého poměrně malého obnosu.

O některých pokusech zhotovování kurantních mincí stříbrných se dověděla již i veřejnost.

V Americe razila kdysi jistá společnost francouzské pětifranky, což bylo odhaleno jenom tak, že zhotovitelé chtěli jich najednou udati nápadně veliké množství. Podobně v r. 1893 zhotovovali ve Švýcarsku naše stříbrné koruny a jenom týmž způsobem se prozradili, že jich najednou značné sumy k proměně nabídli. Namane se při tom mimoděk otázka: Zdali pak nebyli jindy a jinde podobní zhotovitelé chytřejší a zdali po nevelkých, ale za to častých dávkách nestarají se o náležité rozmnožení stříbrného kurantu? — Podle své ceny by arci ke zhotovování nejvíce lákaly francouzské pětifranky (na těch dá se vydělat hrubě asi 57% z prodejní ceny) a pak severoamerické dollary a německé tolary (také zlatníky holandské), kdežto nejmenší zisk by nesly indické rupie (asi hrubě 36% prodejní ceny).